

En lieman i Skinnskatteberg – Franz Wernicksson

Franz Wernicksson föddes troligen omkring 1660. Fadern var smeden Wernick Ersson¹ och modern Maria Matsdotter. Wernick dyker första gången upp vid Norrhammar i Hed socken år 1655². Han är omnämnd som smed och har sina lärlingsår bakom sig. Det är därför troligt att han är född senast 1630. Vid Norrhammar är han kvar till 1658. Därefter står han 1659 upptagen som Olof Hisings bruksfolk i Skinnskatteberg och året därpå vid Flodhammar som Peder Larssons folk. År 1661 saknas han men 1662-63 är han mästersed vid Flodhammar och år 1664 finns han på Heden i Söderbärke. Med all säkerhet var han verksam vid Järsjöbo hammare. Han förekommer här varje år fram till 1687 då två söner, en dotter och hustrun står antecknade men inte Wernick. Likaså 1688. Måhända är han på annan ort och smider. År 1689 är han skriven på två platser. Ensam förekommer han i Söderbärke och med hustru och söner vid Prästhammaren i Skinnskatteberg, Här står han antecknad fram till 1695 varefter han är borta. Han står inte antecknad som död vare sig i Skinnskatteberg, Söderbärke eller Odensvi.

Till barnen, nämnda nedan kan troligen föras ytterligare en dotter gift med Anders i Odensvi vars son, Johan Andersson uppges vara död i Skinnskatteberg 1690 men född i Odensvi 1686. Wernicks hustru Maria är möjligen den Marina Matsdotter som dör 18 december 1718. Hon är då änka efter soldaten Anders Simonsson Geting. Med hennes förre man (Wernick Ersson?) ska hon ha avlat två söner varav en lever.

Av Wernicks och Marias barn blev båda sönerna smeder och döttrarna gifta med smeder förutom dottern Anna. Enligt dödboken hade hon från det hon var 40 veckor gammal en svår värk och levde hos sina föräldrar till dess de dog och därefter hos brodern Johan, Det berättas också att hon kunde sina kristendomsstycken så väl att hon undervisade andra.

Franz Wernicksson förekommer första gångerna i skrifterna i bergstinget i Grangärde socken 2 september 1687 vid Järsjö hammare. Här står han omnämnd som lärdräng. Mellan åren 1690 och 1695 smider han vid Prästhammaren i Skinnskatteberg och därefter vid Lockmanshammaren. När han 1690 gifter sig med Malin Andersdotter från Backen i Skinnskatteberg är han smeddräng. Malin var dotter till Anders Bengtsson och Margareta Toresdotter vid Backen i Skinnskatteberg. Bägge hade sitt ursprung i Västsverige.

År 1692 blir Franz instämnd inför rätten för sabbatsbrott. Han har slagit drängen Mats Eriksson med en lie och dessutom, troligen under gripandet, sagt några okvädinsord till länsmannen. Som smed hade det kanske legat närmare till hands att använda något smedredskap vid slagsmålen men lie var uppenbarligen något som föll Franz i smaken och som också blev hans fall.

År 1700 den 8 augusti hölls ett extraordinarie ting i Skinnskattebergs sockenstuga. Man samlades för att rannsaka om det dråp som Franz hade begått på sin hustrus systerson, den tjugoårige drängen och nyblivne knekten Petter Eriksson. Onsdagen den 1 augusti hade Franz och Petter träffats hos Lars Sommers änka där de hade suttit och druckit tillsammans. Vittnena berättade att de hade varit mycket goda vänner och när de skildes på natten hade Franz gett hö åt Petters och hans kamrats hästar som hade stått i Franz stall som låg intill Lars Sommers gård. Sedan hade Franz lagt sig att sova. På morgonen väcktes han av Petter som på nytt tog med honom till Sommers änka för att bjuda på dricka som tack för att han hade tagit hand om hästarna. Nu började de tala och träta om de 10 daler kopparmynt som Petter Eriksson hade att hämta i arv efter sin moder men som Franz hade behållit. När de senare kommit ut på gatan började Petter bråka med kyrkoherdens dragon och försökte rycka honom av hästen. När Franz bad Petter att låta bli svarade han –"hwad kommer det dig wid" och sköt Franz ifrån sig. Petter följde sedan efter dragonen en bit och kom därefter tillbaka och började åter att tala med Franz om arvet igen. Petter klagade att då hans syskon kommit till Franz hade de inte ens fått en "betta bröd" utan hävit dem ut ur huset trots att det var deras moders gård som Franz nu bodde på. Eftersom Franz hade kostat på gården sedan han flyttat in ville han att en

¹ En möjlig fader till Wernick är Erik Wernicksson i Jordbron, Västerfärnebo socken. Denne Erik förekommer här från 1647 och fram till sin död 24 januari 1659 då sonen Mats tar över hemmanet. Vad som talar för detta är egentligen bara överensstämmandet i tid och den relativt ovanliga namnkombinationen.

² I Gunnilbo finns en Wernika hyttedrång antecknad i mantalslängden 1653 under masmästaren Petter Robillar. Detta skulle kunna vara Wernick Eriksson men kan också vara den masmästare Wernick Andersson som förekommer i Skilån 1661. Den senare har sitt ursprung i Ramsbergs socken.

skrivare, Ivar skulle komma och bevisa hur mycket syskonen hade att fordra. Det ville han dock inte och Petter sade –"tack för det monsieur Ifwar, i skötte intet den Grynfranz".

Att bli kallad Grynfranz var mer än han kunde tåla och han tog nu tag i Petter och sköt honom åt porten som gick upp och bägge föll omkull varpå Petter slog Franz blodig om näsa och mun. Andra kom nu till och skilde dem åt. Franz sade ingenting utan gick in i sitt hus men strax därpå återkom han och hade då en lie i handen som han högg med åt Petter. Lien fastnade i en ränna och gick tvärt av. Simon Andersson och Hans Bengtsson fick tag i lieskaftet och då lugnade Franz sig och sade att han inte ville göra något illa. Emellertid kom Petter fram igen med en liten stör som han slog i huvudet och på armen på Simon. Han bad om ursäkt för att han träffat galet, slaget var naturligtvis ämnat åt Franz. Eftersom stören gick sönder vid slaget hämtade Petter en större stör och kom nu åter fram och slog till Franz i magen med denne. Nu sade Franz –" tag min fahn skall iag icke slå dig igen" varpå han högg Petter med lien i huvudet. Det ena hugget slet av en köttbit med hår på och den andra träffade längre ner i nacken och gick in i huvudet så att hjärnsubstans fastnade på liestumpen. Petter föll död ner.

Gråtande inför rätten ångrade Franz vad han gjort. Nämnden intygade också att han var en stilla och saktmodig karl "och att ej något owäsende eller buller af honom tillförende försports". Inte heller Petter var känd som en bråkstake. Han var dock i högsta grad orsak till bråket och som en varning till de som på Skinnskattebergs backe för ett omänskligt liv vilket föranlett många klagomål, blev Petter Eriksson begravd på kyrkogården utan ceremonier.

Franz dömdes av häradsrätten till döden men i vanlig ordning lät man hovrätten pröva domen innan den verkställdes. Den 4 september 1700 bestämde Svea Hovrätt att Franz Wernicksson skulle halshuggas för det brott han begått.

Änkan Malin Andersdotter gifte sig möjligen om sig med hammarsmeden Johan Hansson vid Heds hammar. 1702 omtalas att dennes hustru Malin Andersdotter som vistas vid Skinnskattebergs backe, olovligt försörjer sig med öl- och brännvinsförsäljning.

Stamtavell för Wernick Ersson

Tabell 1

Wernick Ersson * cirka 1630

Maka: Maria Matsdotter † 1718-12-18 Skinnskatteberg

Barn:

Franz Wernickson Skinnskatteberg Prästhammaren † 1700 Skinnskatteberg Backen, tabell 2

Anna Wernicksdotter * 1654 Hed Norrhammar † 1730-01-21 Skinnskatteberg

Kerstin Wernicksdotter * 1659 Skinnskatteberg Flodhammar † 1737-04-24 Skinnskatteberg

Flodhammar, tabell 3

Margareta Wernicksdotter * 1662-03-02 Skinnskatteberg Flodhammar † 1745-06-29

Skinnskatteberg Kyrkbyn, tabell 4

Johan Wernicksson * 1664-05-29 Söderbärke Järsjöbo hammar † 1742-08-29 Skinnskatteberg

Tabell 2

Franz Wernickson Skinnskatteberg Prästhammaren † 1700 Skinnskatteberg Backen

Maka: Malin Andersdotter * 1668-03-11 Skinnskatteberg Backen

Barn:

Jan Franzon * 1697-12-03 Skinnskatteberg Långviken † 1757-10-00 Skinnskatteberg Långviken

Anders Franzon * 1691-09-12 Skinnskatteberg Backen

Erik Franzon * 1694-12-05 Skinnskatteberg Kyrkoby † 1719-02-28 Skinnskatteberg

Margareta Franzdotter * 1700-05-11 Skinnskatteberg Kyrkoby

Tabell 3

Kerstin Wernicksdotter * 1659 Skinnskatteberg Flodhammar † 1737-04-24 Skinnskatteberg

Flodhammar

Make: Lars Pedersson

Barn:

Erik Larsson * 1693-06-26 Skinnskatteberg † 1762-03-23 Skinnskatteberg Hedhammar

Maria Larsson * 1695-08-12 Skinnskatteberg Kyrkobystrommen

Peder Larsson * 1697-05-01 Skinnskatteberg Kyrkoby

Tabell 4

Margareta Wernicksdotter * 1662-03-02 Skinnskatteberg Flohammar † 1745-06-29 Skinnskatteberg

Kyrkbyn

Make: Olof Ersson Gjöring † 1693

Barn:

Magdalena Olofsdotter * 1685 Söderbärke Järsjöbo

Erik Olofsson * 1687-09-18 Söderbärke Järsjöbo † 1697 Söderbärke Järsjöbo

Maria Olofsdotter * 1690-01-28 Söderbärke Järsjöbo

Make: Anders Persson * 1649 Skinnskatteberg Övre Högforsen † 1708-04-16 Skinnskatteberg Övre Högforsen

Barn:

David Andersson * 1701-11-15 Skinnskatteberg Övre Högforsen

Margareta Andersdotter * 1703-08-03 Skinnskatteberg Övre Högforsen

Anna Andersdotter * 1705-06-02 Skinnskatteberg Övre Högforsen

Tabell 5

Johan Wernicksson * 1664-05-29 Söderbärke Järsjöbo hammar † 1742-08-29 Skinnskatteberg Övre Rönningen

Maka: Anna Jonsdotter * 1670 Skinnskatteberg Aspebo † 1719-03-22 Skinnskatteberg

Barn:

Erik Johansson * 1692-05-02 Skinnskatteberg

Anna Johansdotter * 1693-08-10 Skinnskatteberg

Brita Johansdotter * 1696-09-30 Skinnskatteberg Kyrkoby

Margareta Johansdotter * 1698-02-18 Skinnskatteberg Kyrkoby

Maria Johansdotter * 1699-10-21 Skinnskatteberg Kyrkoby
Johan Johansson * 1702-04-11 Skinnskatteberg Kyrkoby
Erik Johansson * 1705-09-25 Skinnskatteberg Kyrkoby † 1736
Wernick Johansson * 1707-05-23 Skinnskatteberg Backen
Joel Johansson * 1709-04-15 Skinnskatteberg Bergsmanshammaren
Wernick Johansson * 1710-09-09 Skinnskatteberg † 1758

Maka 2: Kerstin Larsdotter Skinnskatteberg Tomasbo